

BIBLIOTEKOS - DINAMIŠKI ŽINIŲ IR INFORMACINĖS VISUOMENĖS VARIKLIAI

PASAULINIS BIBLIOTEKININKYSTĖS IR INFORMACIJOS KONGRESAS SEULE

Regina Varnienė

Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos generalinio direktoriaus pavaduotoja
Bibliografijos ir knygotyros centro direktorė

Šiemetinė 72-oji generalinė IFLA konferencija vyko Azijos valstybėje — Korėjos Respublikoje, dažniau vadinamoje Pietų Korėja.

Nuo 1960 metų JAV remiama Pietų Korėjos ekonomika ėmė vystytis itin sparčiais tempais ir tapo viena stipriausių pasaulyje — ne veltui šalis vadinama ekonomikos stebuklu. Tai, suprantama, lemia visuomeninio ir socialinio gyvenimo lygį bei vystymąsi, kuris orientuojamas dinamiškos ir žiniomis grindžiamos informacinės visuomenės kryptimi. Tai buvo įvardyta IFLA kongrese ir atsispindėjo pačiame renginio pavadinime.

Korėja nuo seno nebuvo vienybė: tam tikrais istorijos tarpsniais ji suskildavo į tris — (vadinamieji Samguk laikotarpiai) arba į dvi atskiras valstybes; tokį laikmetį Korėja išgyvena ir dabar. Korėjos Respublikai, vadinamajai Pietų Korėjai, vos 60 metų, tačiau šios šalies ištakas mokslininkai skaičiuoja tūkstančiais metų prieš mūsų erą. Korėjai kaip savarankiškai valstybei nebuvo lemta ilgai gyvuoti. Artimiausios jos kaimynės Kinija ir Japonija visuomet kėlė grėsmę — įvairiais istorijos tarpsniais Korėja priklausė vienai jų. Nuo 1905 iki pat 1946 m. Korėją valdė Japonija. 1945 m. Japonijai kapituliuojant, Sovietų Sąjunga užėmė šiaurinę (iki 38 lygiagrečių), o JAV - pietinę Korėjos dalį. Atsiradusios dvi Korėjos pasuko skirtingais keliais: šiaurinėje dalyje įsitvirtino komunistinis režimas, iki šiol keliantis grėsmę ne tik savo žmonių, bet ir pasaulio saugumui; pietinė dalis tapo demokratiškai besivystančia valstybe, prezidentine respublika. Korėjos Respublikos parlamentas, vadinamas Nacionaliniu susirinkimu (Gukhoe), renkamas ketverių metų kadencijai.

1950 m. liepos 25 d. tarp abiejų Korėjų, valdomų laikinųjų vyriausybių, išiliepsnojo karinis konfliktas, kainavęs milijonams žmonių gyvybių, milijonams žmonių, trečdalis pusiasalio gyventojų buvo atskirti, nemažai šeimų buvo išardyta, sunaikinta pramonė, sugriautos mo-

Lietuvos delegacija Seule

kyklos ir gyvenamieji pastatai. Reikėjo nemažai laiko, kad šalis atsigauntų po trejus metus trukusio karo. Nors Korėjos karas 1953 m. baigėsi paliaubomis, iki šiol abi šalys tebėra sutelkusios didžiules karines pajėgas abiejose demilitarizuotos zonos pusėse.

Pietų Korėjos sostinė Seulas savo dangoraižiais labiau panašus į Čikagą ar Niujorką nei į Azijos miestą. Globalizacijos dvasia įkūnyta ne tik didmiesčio architektūroje; ji akivaizdi visur, ypač stipri švietimo sistemoje. Pasak pačių korėjiečių, pirmenybė atitenka anglų mokykloms, su kuriomis siejama šviesesnė vaikų perspektyva.

Seule gyvena ketvirtadalis, t.y. 10,4 mln. šalies gyventojų; mieste nėra lengva surasti nuošalesnę vietą - visur apstu žmonių. Ypač jų gausu centre, kur daugiausia įsikūrę naktiniai klubai, kavinės, restoranai, modernios parduotuvės. Tarp dangoraižių, asfalto ir stiklo želdiniam vietas beveik neliko. Parkai Seule didelė retybė - jei ir yra, tai jie uždari, kituose pernelyg tiršta lankytojų. Vis dėlto kongreso dalyviams pasitaikė galimybė pertraukų metu ne tik atsikvėpti šalia rūmų puikiai sutvarkytame parke, bet ir aplankyti čia pat įsikūrusį architektūros muziejų.

Daugelis pasaulio miestų turi savą simbolį. Kalbant apie Seulą, tai Insa-dong — nedidelė 600 metrų gatvelė, dar 1930 m. tapusi miesto įžymybe. Ji dar vadinama

gatvele-muziejumi - čia išikūrę antikvariatai, meno kūrinių, popieriaus krautuvės, knygynai, arbatinės traukia ir svečius, ir pačius miestiečius. Seulo spūstyje ir šurmulyje Insa-dong yra tikra kultūros oazė.

Pietų Korėjos klimatas labai įvairus: nuo pusiau tropinio Cheju dalyje su vasaros musonais iki atšiaurių žiemų. Ruggjūtis Seule drėgnas ir tvankus. Gal todėl gatvėse beveik neteko sutikti pagyvenusių žmonių, kuriems toks karštis sunkiai pakeliamas.

Konferencija vyko moderniaame konferencijų centre COEX, atspindinčiame aukštą Pietų Korėjos ekonomikos lygį, šiuolaikinės architektūros kryptis bei technologijos pasiekimus. Šalies kultūrinis gyvenimas, informacinių technologijų pasiekimai lėmė ir IFLA generalinės konferencijos dvasią, ir organizavimo lygį; tiek turinio, tiek ir organizacijos prasme dalyvių ji buvo palankiai vertinama. Tiesa, pasigesta išsamesnės informacijos apie renginius, transportą. Suprantamas buvo ir daugelio dalyvių pasipiktinimas interneto ryšiu, — jis buvo įrengtas tik parodų salėje, kuri užsidarydavo vos pasibaigus programai.

Kaip įprasta, konferencijos renginiai prasidėjo parodos atidarymu, kur dalyviai turėjo galimybę bendrauti su leidėjais. Ekspozicijos patvirtino, kad vis daugiau leidinių publikuojama elektronine forma. Daugeliui leidyklų jau galint pasiūlyti tokios formos visateksčius dokumentus, didėja informacinio aprūpinimo galimybės, mažėja aptarnavimo kaštai, trumpėja vartotojų aptarnavimo laikas.

Kongreso atidarymą savo dalyvavimu pagerbė ir perskaitė pranešimus pirmoji Korėjos ponija Yang-Suk Know, IFLA prezidentas Alexas Byrne'as, IFLA organizacinio komiteto pirmininkas Ki-Nam Shin, Seulo meras Se-Hun Oh, buvęs ilgametis Korėjos Respublikos prezidentas ir garsus mokslininkas, pelnęs tarptautinių pripažinimą ir Nobelio premiją už kovą dėl žmogaus teisių ir demokratijos įtvirtinimą Pietų Korėjoje ir Rytų Azijoje, De Cžun Kim.

IFLA konferencija - tai galimybė ne tik dalyvauti įvairioje profesinėje programoje, bet ir susipažinti su šalies istorija, kultūros paveldu, tradicijomis. Seimininkai labai išmaniai pasirūpino, kad kuo įvairiau būtų pristatyta Korėjos kultūra, garsūs meno atstovai. Kongreso atidarymo kultūrinė programa vyko Olimpiniaame centre COEX, kur buvo parodytas išspūdingas elektroakustinis vaidinimas su nacionalinės muzikos ir šokių elementais. Renginys akcentavo bibliotekų kaip informacinių centrų vaidmenį šiuolaikiniame pasaulyje. Ypač vaizdingai tai buvo atskleista trumpametražiam filme. Dalyvius maloniai nuteikė specialiai šiam IFLA kongresui sukurta daina, apvainikavusi visą renginį.

Jau ne kartą rašyta apie IFLA konferencijų programą, kurioje darbas organizuojamas taip, kad būtina pa-

Straipsnio autorė Budos skulptūros papėdėje

sirinkti labiausiai rūpimus dalykus. Publikacijos autorės interesų ratas nežymiai kinta: kaip visuomet, ir šį kart labiausiai rūpėjo bibliografinės apskaitos organizavimas ir sklaida, katalogavimas, ilgalaikis kultūros paveldo išsaugojimas. Prie paminėtų dalykų dar būtų galima pridėti bibliotekų asociacijų veiklą, kuriai kongreso metu taip pat skirta atitinkamai laiko - buvo perskaitytas mudviejų drauge su LBD pirmininke Vida Garunkštyte parengtas pranešimas. (žr. p. 19-21).

Bibliografinės apskaitos ir katalogavimo perspektyva. Be Bibliografinės apskaitos skyriaus, įvairius bibliografinės apskaitos aspektus nagrinėja ir kiti IFLA padaliniai. Ypač artimos bibliografinės apskaitos problemos yra Nacionalinių bibliotekų sekcijai. Bibliografinės apskaitos standartų tobulinimu nuo 2004 m. rūpinasi Bibliografinių standartų aljansas (IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards). Tad siekiant susidaryti sistemiską bibliografinės apskaitos vystymo vaizdą, reikėjo išklausti Bibliografinės apskaitos skyriaus plenarinio posėdžio, visų jį sudarančių sekcijų, ICABS, UNIMARC ir informacinių technologijų, posėdžiuose skaitytus pranešimus, dalyvauti IFLA Bibliografinės apskaitos skyriaus, Bibliografijos sekcijos darbe. Kadangi pranešimų tekstai laisvai prieinami IFLA svetainėje (<http://www.ifla.org>), čia pristatysime tik svarbiausias tendencijas.

Katalogavimo sekcijos ekspertai ir toliau intensyviai

triūsia prie tarptautinių katalogavimo taisyklių. Šios sekcijos sukurti Tarptautiniai katalogavimo principai (Statement of International Cataloguing Principles) toliau yra tobulinami. Šio dokumento 2005 m. redakcija, kaip ir ankstesnioji, yra išversta į lietuvių kalbą (http://www.lnb.lt/doc/bkc/statement_lithuanian.pdf). Parengtas dokumentas yra tarptautinių susitarimų pagrindas katalogavimo taisyklių kūrimui. Šie principai taikomi bibliografiniams, autoritetiniams įrašams ir šiuolaikiniams bibliotekų katalogams. Jie taip pat gali būti taikomi archyvų, muziejų ir kitų institucijų rengiamoms bibliografinėms rodyklėms ir duomenų failams. Šiame dokumente pavyko įgyvendinti pagrindinį principą, kuriuo turi remtis katalogavimo taisyklės: tai katalogo patogumas vartotojui.

Kitas reikšmingas IFLA katalogavimo sekcijos darbas yra teoriniai tyrimai ir jų rezultatų analizė. 1998 m. parengtas fundamentalus teorinis bibliografinių įrašų sudarymo modelis „Funkciniai reikalavimai bibliografiniams įrašams“ (Functional Requirements for Bibliographic Records - FRBR), kurio pagrindinis tikslas - pasiūlyti bazinių funkcionalumo lygmenį ir pagrindinius duomenų reikalavimus valstybinės bibliografijos tarnybų rengiamiems įrašams - toliau plėtojamam. Šis modelis sudaro sąlygas programuotojams sukurti kur kas tobulesnę programinę įrangą, sudarančią vartotojui didesnes galimybes gauti visapusišką informaciją apie jį dominantį objektą. Daugelis šalių jau taiko minėtą modelį programinei įrangai tobulinti.

Tobulinami ir „Funkciniai reikalavimai autoritetiniams įrašams“ (Functional Requirements for Authority Record - FRANAR), kad būtų geresnė autoritetinių įrašų kokybė bei užtikrinta efektyvesnė prieiga. Šio darbo rezultatus nušvietęs Katalogavimo sekcijos pirmininkas Glennas G. Pattonas (<http://www.ifla.org>) konstatavo: nors darbas dar nebaigtas, tačiau jau nustatytos pagrindinės tarptautinių autoritetinių failų funkcijos, sudarytas užduočių vartotojams sąrašas, suformuoti tarp atskirų objektų egzistuojančių ryšių tipai.

Bibliografinio aprašo srityje yra taip pat didelių pasiekimų. Šiuo metu ISBD ateities krypčių tyrimo grupė (Study Group on the Future Directions of the ISBDs) suderintą visų ISBD tekstą sujungė į vieną dokumentą, kurio projektas „ISBD: International Standard Bibliographic Description — 2006 Consolidated edition“ pateiktas visuotiniam svarstymui IFLA tinklalapyje (<http://www.ifla.org/infocentre/infocentre4WWreview07-2006.htm>). ISBD sujungimu siekta įdiegti FRBR rekomendacijas baziniams nacionalinės bibliografijos įrašams ir užtikrinti šių įrašų suderinamumą su ISBD bei FRBR.

Profesinėje spaudoje vis dažniau pasisakoma, kad katalogavimas nėra relevantus interneto aplinkai, kad perspektyvoje jis turėtų išnykti. Tad IFLA-CDNL Bib-

liografinių standartų aljanso plenarinėje sesijoje su nekantrumu buvo laukiama Alano Danskino iš Didžiosios Britanijos pranešimo intriguojančia antrašte (pagal žinomos dainos pavadinimą) „Ryt niekas nežino: katalogavimo pabaiga?“ Daugelio nuostabai ir gal nusivylimui pranešėjas įrodė, jog internetas katalogavimo funkcijų nepanaikina. Priešingai, katalogavimas internetu kuria labai reikalingus ryšius, kurių vartotojas ieško ir be kurių negali ieškoti toliau.

Alano Danskino pranešimą toje pačioje sesijoje papildė Sally McCallum žvilgsnis į naujus informacinės paieškos protokolus: SRU, OpenSearch/A9, CQL ir Xquery.

Valstybinės bibliografijos pranešimai buvo skirti Vakarų ir Rytų Azijos šalių bibliografinės apskaitos problemoms. Iš perskaitytųjų Bibliografijos sekcijos sesijoje galima buvo susidaryti vaizdą, kaip bibliografinė apskaita organizuojama Korėjoje (Yeon-Kyoung Chung ir Jaesun Lee), Kinijoje (Ben Gu), Japonijoje (Yukio Yokoyama), Rusijoje (Džigo, Teplickaja). Beveik visuose pranešimuose akcentuota, kad valstybinės bibliografijos organizavimo įstatyminė bazė nevisiškai atitinka nūdienos reikalavimus, kilusius randantis interneto dokumentams. Beveik visi pranešėjai pabrėžė būtinybę tobulinti privalomojo egzemplioriaus įstatymą, numatančių interneto dokumentų archyvavimą bei jų atspindėjimą valstybinės bibliografijos leidiniuose.

Katalogavimo taisyklių kūrimo virsmas pasiekė ir Azijos šalis - jose labai laukiama tarptautinių katalogavimo taisyklių, su kuriomis siejamas didesnis tarptautinis sistemų suderinamumas, katalogavimo kaštų mažinimas ir patogumas vartotojui.

Nacionalinė biblioteka - žinių Korėjos kūrimo kryptimi. Visuotinio dėmesio sulaukė projektas „Žinių Korėja“, pristatytas CDNL konferencijoje Nacionalinėje bibliotekoje. Čia vykstantys rekonstrukcijos darbai patvirtina, kad projektas jau išibėgėjo. Korėjos nacionalinės bibliotekos pagrindinės funkcijos liko nepakitusios: ir toliau Korėjos nacionalinė biblioteka rūpinasi šalies kultūros paveldo išsaugojimu, registruoja ir kataloguoja šalies dokumentus, siekdama bibliografinės apskaitos išsamumo, rūpinasi šios informacijos sklaida, taip prisidėdama ne tik prie visuotinės bibliografinės apskaitos programos, bet ir prie šalies kultūros paveldo ir žinių apie šalį viešinimo, jos įvaizdžio formavimo. 2005 m. spalio mėnesį buvo paskelbtas Korėjos nacionalinės bibliotekos projektas, kuriuo siekiama sujungti strateginius partnerius kuriant šalyje žinių visuomenę. Pristatydama projektą Nacionalinės bibliotekos direktoriaus pavaduotoja pabrėžė, kad šis dokumentas grindžiamas kitų šalių informacijos ir žinių komunikacijos pasiekimais, jame atsižvelgta į naujas kultūros politikos kryptis, informacijos tinklų kūrimą, informacijos svarbą kuriant žiniomis grindžiamą ekonomiką.

Korėjos nacionalinės bibliotekos vestibulis

Projekto esmę sudaro keturi principai, išreiškiantys keturias veiklos kryptis: suformuoti sukauptos informacijos ir teikiamų paslaugų hibridus; užtikrinti lygias informacijos ir žinių prieigos galimybes nuotoliniams vartotojams; populiariinti bei viešinti bibliotekas ir skaitymą; skatinti nacionalinės kultūros ir ekonomikos vystymąsi. Remiantis šiais principais, suformuluoti keturi pagrindiniai tikslai - sukurti Korėjos kultūros paveldo ir žinių saugyklą; informacijos ir žinių sklaidos vadybos centrą; bibliotekų politikos ir mokslinių tyrimų instituciją; portalą, užtikrinantį sukauptos informacijos sklaidą ir keitimąsi informacija su kitomis šalies ir užsienio bibliotekomis.

Harry Janssen nuotr.

Nacionalinėje bibliotekoje svečiai turėjo progas paragauti korėjietišku patiekalų

Ambicingi Korėjos nacionalinės bibliotekos tikslai, siekiantys paversti šią įstaigą šiuolaikine skaitmeninės informacijos ir žinių saugykla, lengvai pasiekiamą nuotoliniam šalies ir užsienio vartotojui, pareikalavo ne tik pertvarkyti ir patobulinti bibliotekos struktūrą, jos vadybą, įdiegti naujus darbo metodus, bet ir pagerinti darbo sąlygas bei padidinti bibliotekos pastatą. Pradėtas statyti bibliotekos priestatas, vadinamas skaitmenine biblioteka, turėtų būti baigtas 2008 m. Nacionalinės bibliotekos jubiliejui.